

રાણી શ્રીચમનાવાઈનો સ્વર્ગવાસ.

તે વાઈના સદ્ગુણ સ્મરણાર્થ
મહારાજા મયાજીરાવશાંત્યાર્થ.
અને પ્રજાવર્ગના વોધાર્થ

રચી પ્રસિદ્ધ કરનાર
ગણપતરામ રાજારામ મદદ.

નાડિયાદ.

સત્યસાગર પ્રેસ.

સંવત્ ૧૯૪૧ સન ૧૮૮૪

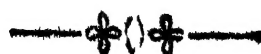
કિંમત ૦૧ આનો.

પ્રસ્તાવના.

શ્રીમંત ગહારાજ સયાજીરાવ ગાયકવાડનાં પ્રિયપત્ની
રાણી શ્રીઅમનાબાઈ તા ૭ મી મેને રાજ દેહ ત્યાગી ગયાં
તેમનો સ્વર્ગવાસ તેમના એક પત્નીવ્રતધારી પતિને અને
પ્રજાવર્ગને ખેડકારક થક પડ્યો છે એટલુજ નહિ, પણ હ.
કૃષ્ણ દંપતીનો ખુબી જાણનારા વિદ્વાનોનાં મન પણ તેણે
નિર્પેદ પમાડ્યાં છે. આ વાત પ્રસિદ્ધ વર્તમાન પત્રોથી પ્ર-
સિદ્ધા પામી છે; માટે પરાયે આ બનાવના સંબંધમાં
મારો ધડે આપવા, કાળજીનાં કબ્જ કાપવા અને પ્રેમ જ
માને તેમના સત્ત્વ ધર્મમાં સ્થિર સ્થાપવા રાણી શ્રીના સ્વ
ગેતાસના સંબંધમાં સમયાનુસાર સ્વલ્પ કવિતાઓ રચી
ને આ એપાનિયું પ્રગટ કર્યું છે, તે હિપયોગી થક પડશે
એવી મારી ધારણા છે.

નણિયાદ.
તા. ૧૪ ૫-૮૫ }

ગ૦ રા૦ ભટ્ટ.

જાહેર લાખબેરાઓ માટે રકત બા આનો પોસ્ટીજ
મોટીથી આ એપાનિયું મફત મોકલવામાં આવશે.

રાણીશ્રીચમનાવાઈનો સ્વર્ગવાસ.

વિરહાનિવેદન.

દોહરા.

- અરે ધસ માઠું થયું, કાળે કીધા કર; ૧
 બૂપ સયાજી સૂખમાં, ભેળી જીલમી ઝેર.
 સૂખની નદી સૂકી કરી, દુખની ઉડતી ધૂળ- ૨
 દેખાડી ૧દુખે આહી, જનમન પ્રગટે શૂળ.
 મુસ સયાજીરાવની પત્ની પરમ પવિત્ર—
 હરાણુ કરી આ જગતથી, દર્શાવ્યું દુખચિત્ર. ૩
 જોડું જોવા સારણું, દંપતીનું ઉત્કૃષ્ટ,—
 ખંડિત કીધું રખાંતકે, એથી ઉપજે કબૂત— ૪
 રઆમ્ર સયાજી બૂપને, વળગેલી ૪સતિવેલ,
 ફાંસી નાંખી ફાંદિયે, કરિ આણુષ્ટતું ફેલ. ૫
 શુભ ફળદાયી ૫વાટિકા, સયાજી રનેહનિ કુંજ;
 ઉજજડ કરિ અપરાધિયે, ભાસે દુખનો પુંજ. ૬
 શ્રી ૬ નૃપ શુભ શ્રીમંતની, ૭આર ચમનાખાઈ—

૧ દુખ કાળે. ૨ કાળે. ફાંદી, અપરાધી વગેરે નારા કરવાના સંબંધનાં વિશેષણો આખ્યાં છે તે કાળનાં જાણવાં. ૩ આંખો. સયાજીરૂપી આંખાનું વૃક્ષ. ૪ સતિ ચમનાખાઈ રૂપી વેલી. ૫ વાડી. ૬ શોભા, લક્ષ્મી. ૭ સુંદર.

- કૃતાંત હાથ કરી ગયો, કરિ અનર્થે દુખદાઈ. ૭
- ગુણ ગુણવતિના શા ગણું, પ્રજા સકળ ગુણ ગાય;
વિનય સ્નેહ વિવેકની, છપી નવ શુધ વરણાય. ૮
- શોકધુમ્રથી નેત્ર આ, સજ્જ થતાં ગુણ ગાત્રિ—
ચિતરાયે નવ ચિત દઈ, પડે રદનની રાત્રિ. ૯
- વિરહ વિશમ વનિતા તણા, ઉદિત જોખને આજ,—
સયાજિનૃપનેછે થયો, કથળ્યું એથી કાજ. ૧૦
- ખાળપણે માતા મરે, વૃદ્ધપણે સુત સાર;
જોખનમાં જીવતી મરે, એ મોટો દુખમાર. ૧૧
- માર દિધો પિતૃપુત્રને, કાળે કરી અનર્થ,
ઝડપી ચમનાખાઈને, કરી પરાક્રમ વ્યર્થ. ૧૨
- દુખ દિલમાં ઉપજે ધાણું, જાંડો કરે વિચાર;
ગણપત શોક ચમાવવા ઉચરે શાંત ઉચાર. ૧૩

મહારાજાને સાંત્વન.

ઉપજાતિ વૃત્ત.

નરેશ! શાંતિ કરવા સુખાળી,
પ્રખોધું પ્રીતે મન ખેદ ખાળી;
સુણો સયાજી નૃપ વેણુ મારાં,
શાંતિ ભર્યાં સર્વ રિતેથિ સારાં.

૧

૧ ગુણનાં અવયવો વાળી, ૨ ઉગતી જીવાનીમાં.

વિચિત્ર છે વિશ્વ તણા ખનાવ,
 ભર્યો ભવે બૂલ ભર્યોજ ભાવ;
 અનિત્ય છે અનનું સર્વ સૂત્ર,
 માતા પિતા પતિ અને સુપુત્ર. [૧]
 માયા મહા મોહ પમાડનારી,
 લાગે મિઠી તોપણ અંત ખારી;
 ન લુપ્ત જાઝા કઢિ થાવું એથી,
 ખત્તા મળે ખૂબ જરૂર જેથી. [૨]
 ધરાક્રમી ને શિર પીડ આવે,
 આપત્તિ યોગે ઝટ જે ઉઠાવે;
 હેઠ નહીં આપદકાળ ધીર,
 વખાણ પામે શુભ એહ વીર. [૩]
 છે નાટ્યશાળા પ્રભુએ સૃજનવી,
 આ વિશ્વલોલા નિજ લક્ષ લાવી;
 વિચિત્ર વેશે કરિ માનવોના,
 જીવે તમાસ જગનાં જનોના, [૪]
 જે વેશ દીધો જન જે દીધાવે,
 જગેશને તેહ જરૂર ભાવે;
 જેણે પુરા વેશ રૂડા બજાવ્યા,
 નામાંકિતો તે યદ્ય ધરિ બાવ્યા. [૫]
 ટકે ન ખાણ અહિં એક ધારી,
 જીઓ સયાળ ઉરમાં વિચારી;

રહે ન રંગો કદિ એક રીતે,
 નિમીષમાં વીતક પ્રોઠ વીત; ૭
 ગયો રઘુભારતક્ષેત્ર ભાણ,
 વળ્યો કુરુના કુળનોજ ધાણ;
 રે! સૂર્યવંશી શુભ દેવચંદ્રી,
 ભજ્યા ભૂમાં યાદવ ચંદ્રવંશી. ૬
 ધરાક્રમી વિક્રમ ભોજ ભૂપ,
 હતા ભક્તી કીર્તિ ભરેલ કૂપ;
 કાળે કરી તેમનિ પૂર્ણ આખ,
 જડે ન જેની જગમાંહિ રાખ. ૬
 રંભા સરીખી રતિરૂપ રામા.
 સતી ધણી દેવિ સમાન શામા;
 તારા અહલ્યા દમયંતિ રાણી,
 જડે ન જેની જગમાં નિરાની. ૬
 વજ્રાંગ વીરો થઈ કાળ ક્રોડ,
 ભજ્યા ભૂમીમાં જયમ કુંભ પૂર્યો;
 રદામાજિનો દેહ રહ્યો ન અગ્ર,
 શ્રીમંતનું ધારણ કીધ છત્ર. ૬
 રે! કાળ ચક્રે ઉચ્ચયળા ચળાવી,

૧ રઘુરાજ. ૨ દામાજી ગાયકવાડ સેના ખાસખેલ સ-
 મશેર ખહાદુરનું પદ ધારણ કરી વડોદરામાં મૂળ ગાદી સ્થા-
 પનાર. ૩ પૃથ્વી.

સૃષ્ટી ધણી વાર ભૂમાં બળાવી;
તો અલ્પ જીવી અખળા હણ્યામાં,
આશ્ચર્ય મોટું નથિ આ સુણ્યામાં. ૧૨

છે કુંભ કાચો દુખદાઇ દેહ,
અનેક યત્ને નવ શુદ્ધ રેહ;
છે જીવ જોતાં નજણાય એવો,
અખંડ નિર્લેપ અવાણુ જેવો. ૧૩

રે! શોક શેનો કરવો ૧દ્વિમાંથી,
વિચારિ જોવું દૃઢ બુદ્ધિમાંથી;
જ્યાં સૂંધી જે સાથ જગત થાય,
ત્યાં સૂંધી તે આપ તાણું ગણાય. ૧૪

એ સાચું ધારી નિજ એદ ત્યાઓ.
શાંતિ દયા દેવનિ પાસ માગો;
ન શોચ કીજે ગત વસ્તુ કેરો,
છે બોધ એવો શુભ જ્ઞાનિ કેરો. ૧૫

વિચારજો જ્ઞાનથિ શૂરવીર,
રાણી તજી બ્યાધિ ભર્યું શરીર;
બળી ભલા પ્રીતમ-પ્રાણુ માંહિ,
હપાધિ વર્ણત થઇજ આંહિ. ૧૬

૧ બેમાંથી:—દેહ અને જીવ એ બેમાંથી આ જોતાં કયો
વસ્તુનો શોચ કરવો. ૨ પોતાના પ્રિયપતિના જીવમાં બળી
ગઈ. કારણ જીવ એક ને કાયા ગૂદી એવી પ્રીતિ હતી.

અદૃશ્ય થે ધર્મિયર પર એ છે,
વિશ્વાસ રાખો નથિ દૂર તે છે;
વરી પતિ અંતર-હર્ષ્ય માંહિ,
તથા રૂડા રાજ મહેલ આંહિ.

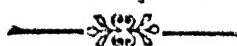
૧૭

માટે મહારાજ સયાજિરાવ,
ખન્યો ગણી દૈવ તણો ખનાવ;
શાંતિ તણું શીતળ વારિ પીળે,
ઉપાય જેનો ન જડેજ પીળે.

૧૮

કવિ સદા શોક શમાવનારા,
છે શાંતિના સ્વારિદ શ્રેષ્ઠ સારા;
તે ધર્મ ધારી નૃપ હીત કામે,
આ છંદ જોડયા ગણપતરામે.

૧૯

પ્રજાપ્રતિષક્તિ.

દોહરા.

સુણો પ્રજા શ્રીમંતની, માટે ખન્યો ખનાવ;
રાણી રત્ન જતે અહીં, છો સૌ દુખ ગરકાવ.
જન્મે જે જગને વિષે, તે છે જરૂર જનાર;
રાખ્યું કોનું નવ રહે થાયે જેહ થનાર.
સ્થાયી અત્ર નથી કશું, અસ્થિર આ સંસાર;

૨૦

૨૧

૧ અંતઃકરણની ધમારત. ૨ વર્ષાદ—કવિ એ મનની
શાંતિના વરસાદ છે.

- ભવદરિયે બૂલાં ભમે, નાના વિધ નરનાર. ૩
- સૂણી રૂપી સાગરે, જલ પરપોટા રીત;
જન્મે જન પાછાં શમે, પૂરણ દાખી પ્રીત. ૪
- ઘટ કાચો પ્રભુએ ધડચો, અનિત્ય આ જનદેહ;
આયુષ્ય-જળ તેથી ઝમે, એમાં નહિ સંદેહ. ૫
- મનુષ્ય દેહ મળે ભર્યો, માંસ રૂધિરનું પાત્ર;
ઊપર સ્વચ્છ ત્વચા મળ્યો, ભીતર ગંદાં ગાત્ર. ૬
- આત્મા અમર અસ્પષ્ટ છે, અશોચ્ય આ સંસાર;
દેહ જીવ સંબંધ છે, સુખ દુખનો દેનાર. ૭
- જનનાં સદ્ગુણ સાંભરે, કીર્તિ અચળ કરનાર;
જીવ દેહ બૂદ્ધાં પડે, પાણુ નવ નાશ થનાર. ૮
- ગયાં ધણાં જગતથી મરી, સુખ દુખ સહિ નરનાર;
જાણ્યાં નહિ આવ્યાં ગયાં, નામ ન રહ્યાં લગાર. ૯
- પણુ પૂરણુ યશ મેળવી, દાખી સદ્ગુણ જેહ-
ગયાં જગતથી તે રહ્યાં અવિયળ નિઃસંદેહ. ૧૦
- ભળ્યો દેહ આ બૂમિમાં, મળ્યો જીવ આકાશ;
પણુ પૂજ્યાં પાછળે, પૂરણુ ગૂણુ પ્રકાશ. ૧૧
- ક્ષમા દયા આદાર્યતા, દાખી પૂર્ણુ પ્રતાપ,—
ગયાં તેહ ધર ધર રહ્યાં, ઘટમાં વ્યાપી આપ. ૧૨
- નામ નિશાની તેમની, રહીછે મોટે માન;
પૂજ્યાં નવપુ ત્યાગ તે, દેવી દેવ સમાન. ૧૩

- એ રીતે આ વિશ્વથી, ચમનાબાઈ ચતૂર,-
જાતે મુકી છે ગયાં, નિજ સદગુણનું નૂર. ૧૪
- પ્રિયા રૂપે પતિ હૃદયમાં, રાણિ રૂપે નિજ લોક—
સ્મણ મુકી શુભ છે ગયાં, પદ્મનિ શુભ પરલોક— ૧૫
- માટે મન નિશ્ચય કરી, પરમ ધરમ ધરનાર—
બ્રજ પુનિત શ્રીમંતની, રિયર થઈ કરો વિચાર. ૧૬
- જેણે જ્યેષ્ઠ ભગતે, શુભ રાણીનો રંગ—
ઝંખાબો જન-મન વિષે, ગણાઈ ઉમદું નંગ. ૧૭
- તેનું શુભ સંભારણું રહેવા કરવું કામ;
એ પ્રીતી લક્ષણ ખરું, દર્શાવો ધરિ મામ. ૧૮
- શોક ધરી કંઈની કરી, દાખવવી નિજ પ્રીત;
એ નયિ લક્ષણ સુઘનું, જેછે દુખદા રીત. ૧૯
- પણ પ્રીતીને કારણે, પ્રીય વસ્તૂનું પ્રીય—
કરવું તે રીતિ ભલી, જાણાય જગમાં પ્રીય. ૨૦
- માટે ગત રાણી તણા, તજિ દુખકારક ખેદ;
સ્નેહ અર્થ સંભારણું રાખો ગ્રહી વિવેક. ૨૧
- નિજ રાજને એ થકી, યશો પરમ સંતોષ;
બ્રજ ધર્મ દૃઢ પેખતાં, એ છે ગણપત-ધોષ.* ૨૨

—○()○—

મારાં રચેલાં નીચે લખેલાં પુસ્તકો રોકડી કિંમત મ-
નીઓડર અથવા પોસ્ટલનોટથી વાળે અગ્રેથી મોકલવા-
માં આવશે.

પુસ્તકનું નામ.

પોસ્ટેજ સુધાં કિંમત.

મતાપ નાટક. ૧—૬—૬

લીલાવતી કથા.... ૦—૧૦—૬

કેલવણી ખાતાનો કાવ્યરૂપ ઇતિહાસ... ૦—૫—૦

